

Hoorzitting Tweede Kamer

Bomen kappen voor klimaat en natuur; roofbouw of noodzakelijk kwaad?

3 juni van 10:30 tot 12:30

Inhoud

1. Position paper Staatsbosbeheer
2. Position paper Natuurmonumenten
3. Position paper Frits van Beusekom, oud-directeur bij Staatsbosbeheer
4. Position paper Jaap Kuper, consultant natuurvolgend bosbeheer
5. Position paper prof. dr. Martijn Katan, emeritus hoogleraar VU en eerste auteur
KNAW visiedocument biomassa

Staatsbosbeheer

Nederland bosrijker.

Aandacht voor Nederlandse bossen

De afgelopen periode was er veel aandacht voor de Nederlandse bossen. En terecht, want bos is belangrijk in het klimaatvraagstuk én is één van de hoogst gewaardeerde landschappen. Bosgebieden zijn voor 85 procent van de Nederlanders de meest aansprekende natuur in ons land. Een belangrijk deel van de Nederlandse biodiversiteit is aan bos verbonden; bossen zijn rijke ecosystemen. Bovendien zijn bomen een bron voor CO₂-opslag, en daarmee een belangrijke sleutel tot de aanpak van klimaatverandering. En bomen leveren hout op; een duurzame en circulaire grondstof voor bijvoorbeeld bouw, meubels en karton.

Maatschappelijke gevoelens

Bos is een bijzonder en waardevol onderdeel van ons landschap waar we zuinig op moeten zijn. Dat lijkt in tegenspraak met het kappen van bomen. We begrijpen dan ook goed dat bomenkap tot heftige reacties leidt bij bezorgde burgers. Oproepen als 'Kappen met kappen,' en 'Van bomen moet je afblijven' vallen regelmatig. Wij zijn blij met deze betrokkenheid bij bomen en bossen en gaan graag in gesprek over de gewenste ontwikkeling van de bossen. Nederland moet bosrijker worden en bossen moeten de tijd krijgen om zich te ontwikkelen. Voor de bosontwikkeling zijn er goede redenen om bomen in natuurgebieden te kappen.

Redenen voor actief bosbeheer

Bosbeheer kent verschillende maatregelen zoals planten, snoeien en kap. Die maatregelen worden gedaan om de doelstellingen voor het bos te realiseren. Voor bos is veelal sprake van een meervoudige doelstelling: recreatie, biodiversiteit, CO₂-vastlegging en/of houtproductie. Staatsbosbeheer werkt met 2 hoofdcategorieën bos: natuurbos (1/3 deel van het Staatsbosbeheerbos; biodiversiteit als hoofddoelstelling) en multifunctioneel bos (meerdere doelstellingen). Ook worden maatregelen uitgevoerd om de veerkracht van het bos te vergroten tegen klimaatverandering en calamiteiten bijvoorbeeld door overal menging van boomsoorten na te streven en het boscysteem te versterken door te zorgen voor een goede waterhuishouding. Zo werken we aan steeds rijkere, aantrekkelijke en veerkrachtige bossen: zoals ook beschreven in de bosvisie van Staatsbosbeheer ("Groeiende toekomst" 2015).

Kap van bomen wordt uitgevoerd vanwege verschillende doelstellingen en redenen:

1. Regulier bosbeheer. Dit doen we al sinds jaar en dag. Ook de mate waarin is de afgelopen 20 jaar niet toegenomen. Niet sinds de verzelfstandiging in 1998 en ook niet na de decentralisatie van het natuurbeleid in 2014. We doen dit enerzijds door middel van dunning. Anderzijds door verjongingskap. In principe werken we met verjongingskap boomsgewijs of tot een halve hectare. Er kunnen in het terrein echter specifieke argumenten zijn om net wat groter te werken. De bovengrens is 1 ha. Voor verjongingskap geldt dat er altijd nieuwe bomen terug komen, bos blijft bos. Door natuurlijke verjonging, of actieve herplant. We hebben enkele jaren met iets grotere verjongingsoppervlaktes gewerkt; tot maximaal 2 hectare (het maximum volgens de FSC-richtlijn). Dat vinden wij achteraf te groot; mede vanwege bijvoorbeeld klimaatverandering. De urgentie van bosverjonging blijkt vooral uit de laatste landelijke bosinventarisatie (2012) waarin duidelijk wordt dat de bijgroei in het Nederlandse bos afneemt. Tevens blijkt dat zonder extra

aandacht in het beheer het bos voor de volgende generaties minder mogelijkheden biedt voor hoogkwalitatieve houtproducten. Uit deze bosinventarisatie en ook uit recente analyses van CBS blijkt dat de biodiversiteit in bos zich in brede zin goed ontwikkelt. Staatsbosbeheer werkt al ruim 20 jaar onder het FSC-certificaat; wereldwijd het meest strenge keurmerk voor duurzaam beheer van bossen.

2. Omvormingen van bos in andere natuur. Deze omvormingen worden vooral uitgevoerd in het kader van PAS en N2000 en doen wij in opdracht van provincies en rijk. Dit om belangrijke biodiversiteitsdoelen te halen in de vorm van bijvoorbeeld heide- en duinherstel. Want de problemen die er zijn met betrekking tot het verlies van biodiversiteit zijn ook belangrijk. (Dit blijkt onder andere uit de recente publicatie van Ipbes over het wereldwijde verlies aan soorten.) Met de provincies, die over het natuurbeleid gaan, is afgesproken om dit binnen de huidige natuurgebieden te realiseren. En hier ligt het grote dilemma en de maatschappelijke uitdaging. Het verwijderen van bos is in deze gevallen goed voor de biodiversiteit van open landschappen als heide en duin, maar zeer impopulair én strijdig met de klimaatdoelstellingen. Mede omdat er geen verplichting is om bossen te compenseren die om deze reden omgevormd worden naar meer open landschappen, krimpt het bosareaal in Nederland.
3. Calamiteiten zoals essentaksterfte. Vanwege veiligheid en voor de verdere bosontwikkeling kappen we zieke essen ten gevolge van de agressieve schimmelziekte. De herplant is nu grotendeels gefinancierd o.a. door Shell en deels ook door andere kleinere sponsors en provinciale subsidies (POP).

Andere oorzaken van de afname van bos in Nederland

In totaal is er volgens cijfermateriaal van WUR ten opzichte van 2013 5.400 ha minder bos in Nederland. Naast het omvormen van bos naar open landschappen krimpt het bos door andere oorzaken. Zo zijn er bossen verdwenen die onder een subsidieregeling uit 1986 voor tijdelijk bos zijn aangeplant. Veel van deze tijdelijke bossen zijn gekapt en weer als landbouwgrond in gebruik genomen. Ook stedelijke uitbreiding en de ontwikkeling van infrastructuur zijn redenen waardoor sinds 2013 het bosareaal is afgenomen. En niet te vergeten: het herijken van de EHS (tegenwoordig NNN) in 2014. De aanleg van nieuwe natuurgebieden, waaronder veel bossen, had voor extra bosareaal moeten zorgen. Maar vanaf 2014 zijn er veel hectares nieuwe natuur en nieuwe bossen geschrapd.

Duurzaam houtgebruik

Er gaan veel misvattingen rond over het gebruik van hout. Een veel gehoorde klacht is dat bosbeheerders voor het 'snelle geld' bossen zouden kappen, bijvoorbeeld voor biomassa. We kappen echter niet omwille van biomassa. We gebruiken als Nederlander gemiddeld 1 kuub hout per jaar. 10% daarvan is afkomstig uit Nederland. Hout is een zeer circulaire grondstof en houtgebruik is ook belangrijk door het substitutie-effect vanwege de vervanging van minder klimaatgunstige materialen als kunststof. Wij kiezen bij de afzet van ons hout voor de meest duurzame en hoogwaardige toepassing (cascadering). Want bomen halen CO₂ uit de atmosfeer en leggen dit vast in het hout. Ook na het kappen van een boom, blijft dit gevangen in het hout. Pas bij verbranding of verrotting komt dit weer vrij. Daarom kiezen wij voor een toepassing die de keten van het vastleggen en vasthouden van CO₂ lang mogelijk maakt. Ons hout krijgt de meest duurzame en hoogwaardige toepassing die mogelijk is. Kwalitatief goed hout gaat naar zagerijen voor planken en balken voor bijvoorbeeld de bouw en meubels. Een ander deel wordt verwerkt voor houten plaatmateriaal. Want ook als plaatmateriaal blijft de opgeslagen CO₂ langdurig in de keten. Alleen het deel dat niet voor andere toepassingen geschikt is, het tak- en top hout, bieden wij aan als biomassa in biomassacentrales (en nooit als bijstook in kolencentrales). Wij oogsten alleen biomassa waar dat vanuit duurzame ontwikkeling van het bosesysteem kan. Zo blijven op arme groeiplaatsen zoals zandgronden tak-

en top hout liggen als voeding voor de bodem. Samen met de Wageningen universiteit werken we aan meer kennis op dit terrein.

Oplossingen voor meer bos in Nederland

Staatsbosbeheer wil, net als vele Nederlanders, meer bos in Nederland vanwege klimaat, maar zeker ook voor biodiversiteit en een aantrekkelijke woon- en werkomgeving. De klimaatdoelstellingen vragen daar meer dan ooit om. Daarom willen wij de komende jaren 5.000 hectare nieuw bos aanplanten in onze eigen gebieden waar dat kan. Momenteel inventariseren we de meest kansrijke gebieden. Maar dit is bij lange na niet voldoende voor het klimaatvraagstuk. We pleiten voor uitvoering van het actieplan Bos en Hout, dat wij, als onderdeel van een brede coalitie uit de bos- en houtsector, tijdens de Nederlandse klimaattop van 2016 in Rotterdam hebben aangeboden aan minister-president Rutte en toenmalig staatssecretaris Dijksma.

Daarnaast gaan we met provincies en andere betrokkenen de toekomstige plannen voor PAS en N2000 goed tegen het licht houden. Want als we de minstens net zo belangrijke biodiversiteitsdoelen voor open landschappen kunnen halen zonder of met minder bomenkap, heeft dat onze sterke voorkeur. Een deel van de biodiversiteitsdoelen kan ook buiten de huidige natuurgebieden gerealiseerd worden. En als het niet anders kan, en er toch bomen gekapt moeten worden, dan pleiten wij ervoor dat er ruimhartig gecompenseerd moet worden.

Landelijke bosstrategie

Het ministerie van LNV maakte onlangs bekend aan de slag te gaan met een nieuwe nationale bosstrategie, waarmee tegenstrijdigheden in beleidsdoelen (biodiversiteit en klimaat) opgelost moeten worden, meer werk wordt gemaakt van meer nieuw bos in Nederland en aandacht is voor duurzaam houtgebruik. Aan de ontwikkeling van deze bosstrategie dragen wij graag actief bij.

13 mei 2019,

Staatsbosbeheer

Datum 10 mei 2019
Behandeld door Bjørn van den Boom
Telefoonnummer 06-51154386
Onderwerp Position paper t.b.v. hoorzitting over bomenkap d.d. 20 mei 2019

Inleiding

Bomenkap heeft aanleiding gegeven tot een maatschappelijk debat dat op het scherpst van de snede gevoerd wordt. In de kern is dat verheugend. Het laat zien hoe groot de maatschappelijke betrokkenheid is bij de Nederlandse natuur. Tegelijkertijd is het ook een debat waar Natuurmonumenten zoekende in is. Dit lichten we graag aan u toe.

Welk debat voeren we?

Het debat richt zich ogenschijnlijk op één probleem: bomenkap. Maar bij nadere beschouwing liggen er echter meerdere – deels tegenstrijdige – belangen en standpunten onder.

Een deel van de discussie gaat over de opdracht om in het bosbeheer meer rekening te houden met de klimaatopgave. Bomen slaan koolstof op, en het kappen van bos staat op gespannen voet met deze opgave. Op dit punt kunnen we helder zijn: Natuurmonumenten staat volledig achter de klimaatopgave. Het tegengaan van klimaatverandering is een nieuwe opdracht waar *iedereen* zijn verantwoordelijkheid in heeft te nemen; ook natuurbeheerders. Dit is volledig in lijn met onze inzet aan de sectortafel Landbouw & Landgebruik van het Klimaatakkoord. Natuurmonumenten wil en zal haar bosbeleid dus ook nadrukkelijk toetsen, en zo nodig bijstellen, gericht op 'klimaat adaptief bosbeheer'.

Een ander deel van de discussie is gericht op de weerstand die het ingrijpen in de natuur bij veel mensen oproept. Het herstellen, uitbreiden of verbinden van heidegebieden, het openmaken van duinlandschappen en het omvormen van eentonige productiebossen naar meer gevarieerd natuurbos leidt soms tot forse ingrepen in ons landschap. Dit aspect van de discussie is voor Natuurmonumenten complexer. Complexer – omdat het voorbij lijkt te gaan aan een onderliggend probleem: het gaat zorgwekkend slecht met de natuur. In Nederland en wereldwijd voltrekt zich een biodiversiteitscrisis die qua ernst niet onderdoet voor de klimaatcrisis. Het onlangs verschenen IPBES-rapport maakt dit pijnlijk duidelijk. Een miljoen soorten planten en dieren worden met uitsterven bedreigd. Dagelijks sterven twee soorten uit. Iedere dag weer: vandaag, gisteren, morgen.

Het onderzoek dat aantoonde dat we de voorbije 25 jaar 75% van alle vliegende insecten zijn kwijtgeraakt, laat zien dat er iets fundamenteel fout gaat. Onze ecosystemen raken ontwricht. De oplossing is in de kern eenvoudig: natuur heeft ruimte nodig. Maar in Nederland heeft de natuur één ding niet, en dat is ruimte. Slechts 13% van ons land bestaat uit beschermde natuurgebieden en daarmee zijn we een mondiale hekkensluiter. Voor natuurbeheerders – wier missie is om biodiversiteit maximaal veilig te stellen – betekent het dat we ons inspannen om zoveel mogelijk planten en dieren een huis te bieden op de 'schamele vierkante meters' die daarvoor beschikbaar zijn. En dus grijpen we

in. *Dit* is de oorzaak van het feit dat er in ons land zo intensief beheerd wordt, keuzes worden gemaakt, ingrepen plaatsvinden, natuur wordt "aangelegd". Natuurmonumenten heeft absoluut begrip voor het deel van de samenleving dat weerstand heeft tegen het ingrijpen in natuurgebieden, maar onze missie dwingt ons ook om uit te leggen waarom we dit doen – en niet automatisch om er dan maar mee op te houden.

Een laatste deel van de discussie, richt zich op de intrinsieke waarde van bomen. Bomen zijn prachtige organismen waar iedereen een gevoel bij heeft. Het kappen van een boom doet pijn. Dat gegeven - het feit dat iedereen zich in meer of mindere mate verbonden voelt met bomen – lijkt in de huidige discussie een splijtzwam te zijn. Wij begrijpen dat. Het lijkt paradoxaal dat een natuurbeschermingsorganisatie, zoals Natuurmonumenten, bomen kapt. Maar de praktijk is dat we dat doen.

We kappen bomen uit veiligheidsoverwegingen. We kappen jonge bomen en nieuwe opslag om open landschappen zoals heide en grasland open te houden. We kappen bomen om landschapselementen in stand te houden, zoals knotwilgen, houtwallen, hagen, lanen en hakhoutpercelen. We kappen bomen om insecten toe te laten nemen – rafelige bosranden en geleidelijke overgangen tussen bos en open landschap vormen voor veel insecten een waardevol biotoop. We kappen bomen om bedreigde landschapstypen uit te breiden. Verreweg de meeste planten en diersoorten in onze Nederlandse delta zijn juist afhankelijk van *open* landschappen. We kappen bomen vanuit cultuurhistorische overwegingen; bijvoorbeeld om oude zicht-assen of parktuinen te behouden en herstellen. En we kappen bomen om monotone en soortenarme voormalige productiebossen (die bestaan uit één, vaak niet Europese, boomsoort van één leeftijdsjaar) gevarieerder en natuurrijker te maken.

Wat we *niet* doen, is bomen kappen omdat houtproductie of inkomsten uit houtverkoop voor ons een doel zouden zijn. Alle bossen van Natuurmonumenten kennen uitsluitend natuurdoelen. Hout dat vrijkomt, is het resultaat van keuzes die in het natuurbeheer gemaakt worden. Een deel van dit hout blijft achter in het bos (staand en liggend dood hout is van grote waarde voor de natuur). En het hout dat we uit het bos halen, wordt zo hoogwaardig mogelijk ingezet. Zoveel mogelijk als planken voor meubels en woningbouw, daarna ten behoeve van isolatiemateriaal, papier en andere toepassingen. Alleen resthout dat niet geschikt is voor andere toepassingen, komt beschikbaar als hardhout of ten behoeve van biomassa. Deze werkwijze maakt dat de verkoop van hout voor Natuurmonumenten slechts 0,4% van onze netto inkomsten vormt.

Desondanks gaat het debat over bomenkap niet ongezien aan ons voorbij. Ook wij constateren dat een deel van de keuzes die we in het veld maken tot discussie leiden. Om die reden heeft Natuurmonumenten enkele weken geleden besloten tot een tijdelijke stop. We zijn opnieuw in gesprek met onze achterban om onze omgang met bossen en bomen tegen het licht te houden en naar bevind van zaken te herzien. In de tussentijd worden door Natuurmonumenten uitsluitend bomen gekapt uit veiligheidsoverwegingen.

Ratio versus emotie

Een andere reden waarom Natuurmonumenten zoekende is in het huidige debat, is het feit dat ratio en emotie met elkaar lijken te botsen. We noemen daar twee voorbeelden van.

Strikt vanuit klimaatbelang bezien, zou de meest rationele benadering zijn om oudere bossen maximaal te kappen en het vrijkomende hout voor meerdere generaties vast te leggen. Bij voorkeur door het in te zetten voor woningbouw, waar het de klimaatonvriendelijke inzet van beton terug kan dringen. De bossen kunnen herplant worden met jonge bomen, die in hun eerste decennia vele malen meer koolstof vastleggen dan dat bomen ouder dan 40 jaar doen, Tegelijkertijd voelen we aan dat dit een ingreep zou zijn die op weinig tot geen maatschappelijk draagvlak zou kunnen rekenen. Ter geruststelling: Natuurmonumenten is geenszins voornemens om dergelijke ingrepen uit te voeren, maar het illustreert wel de strijdigheid tussen hoofd en hart.

Een andere botsing tussen ratio en emotie – die in het huidige debat weinig aandacht krijgt, terwijl het wel bijzonder relevant is – is het feit dat Nederland slechts 10% van zijn nationale houtbehoefte uit eigen bossen haalt. Vrijwel al ons hout wordt geïmporteerd uit het buitenland, terwijl juist voor Nederlands hout geldt dat het verantwoord geproduceerd wordt en grotendeels FSC-gecertificeerd is. De vraag kan en moet gesteld worden of het beter zou zijn als we al ons hout uit het buitenland halen.

Tenslotte

Het debat over het kappen van bomen verloopt scherp, vaak emotioneel en soms ronduit verhit. Natuurmonumenten is hierin op zoek naar een herijkte omgang met bomenkap en bosbeheer. Een aanpak die kan rekenen op begrip en steun van onze achterban. En een aanpak die recht doet aan zowel de belangen van klimaat als de belangen van natuur.

Eén ding staat daarbij voor ons als een paal boven water: Nederland heeft veel meer bos nodig. Daarin hebben natuurbeheerders een verantwoordelijkheid – door ervoor te zorgen dat het door hen beheerde bosareaal niet afneemt, maar toeneemt. Maar daarin hebben ook de politiek en de samenleving als geheel een verantwoordelijkheid. Door te kiezen voor méér bos in Nederland – zonder dat natuurwaarden van open landschap daarvan eenzijdig de rekening gepresenteerd krijgen. Wij hopen dan ook dat de aangekondigde bosstrategie van minister Schouten hier fors op in zal zetten.

Wij zien ernaar uit om over deze thematiek met u in gesprek te gaan.

Vriendelijke groet,

Bjørn van den Boom
Hoofd Public Affairs Natuurmonumenten

Frits van Beusekom

Problematiek:

Sinds 2012, 2013 is bij Staatsbosbeheer (hierna: SBB) sprake van een trendbreuk in het bosbeheer.

1. Ten eerste is SBB teruggevallen op de kaalkapmethode voor houtoogst in combinatie met bodembewerking, alsof bomen een akkerbouwgewas zijn. Eufemistisch wordt dit ook wel verjongingskap genoemd. De kaalkap als methode voor bosexploitatie is een verouderd verschijnsel: lang geleden bewust afgeschaft vanwege de grote nadelen voor het boscosysteem. Het gaat om landelijk beleid waarbij zo'n tweeduizend voetbalvelden per jaar worden gekapt. Kaalkap leidt tot een sterke afname van de bodemvruchtbaarheid, van de biodiversiteit en van de belevingswaarde. Het is bovendien klimaatdom, omdat het leidt tot substantiële verhoging van CO₂-uitstoot, en tot een omzetting van klimaatrobuust gemengd bos in monoculturen van vooral naaldbomen die kwetsbaar zijn voor klimaatverandering. Bovendien is het bedrijfseconomisch verliesgevend.
2. Ten tweede oogst de organisatie sindsdien niet alleen het stamhout maar ook het tak- en top hout. Deze oogst van biomassa is een nieuw verschijnsel. Het is ingegeven door de markt die voor biomassa is ontstaan, sinds het gebruik van biomassa voor de productie van energie wordt gesubsidieerd. Biomassa oogst is ecologisch onverantwoord.
3. Voor de duidelijkheid, ik keer me niet tegen de Natura 2000 doelstellingen. Deze "omvormingskap", die belangrijk is voor de biodiversiteit, staat hier in beginsel niet ter discussie. Echter signaleren diverse groeperingen een oneigenlijk gebruik van de Natura 2000 regeling, bijvoorbeeld dat er meer wordt gekapt dan noodzakelijk is. Daar moet dringend aandacht voor komen.
4. SBB heeft een voorbeeldfunctie als 's lands grootste aan de overheid gelieerde bosbeheerder. Ik zie een zorgwekkende olievlekwerking van

hun methode van kaalkap naar gemeenten, wegbeheerders, particulieren en sommige andere terreinbeheerders (belangrijke uitzonderingen daargelaten).

5. Het alomtegenwoordige kaalkappen leidt terecht tot brede en toenemende maatschappelijke weerstand die zich uit in protestacties, petitie's en gerechtelijke procedures. Bij alle kritiek moet er wel voor worden gewaakt om kaalkap voor de oogst van hout en biomassa niet over een kam te scheren met omvormingskap voor biodiversiteitsdoeleinden. Dit zijn principieel zeer verschillende doelen.

Oorzaken:

Deze problematiek vindt haar oorzaak met name in het rijksbeleid sinds tenminste tien jaar. De volgende factoren spelen een rol:

1. De aan natuurbeheerders, in het bijzonder Staatsbosbeheer, opgelegde disproportionele bezuinigingen onder het kabinet Rutte I.
2. De aan SBB opgelegde verplichting om marktactiviteiten te gaan verrichten met zijn natuurterreinen. Zie het "Convenant Ministerie van Economische Zaken en Staatsbosbeheer, een maatschappelijke onderneming, d.d. 4 december 2014, met name artikel 4 waarin o.m. staat dat SBB moet streven naar het vergroten van inkomsten uit de markt.
3. Het geleidelijk afschaffen van het rijksbeleid inzake de bossen en het bosbeheer.
Zo werd SBB al in 2000 vrijgesteld van de meldingsplicht voor kap.
4. Het delegeren van de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het bosbeheer naar de Provincies, waarbij, anders dan voor natuurterreinen, geen toereikend toetsingskader is ontwikkeld. Publieke controle op het bosbeheer vindt dan ook niet of nauwelijks plaats. Toetsing aan een kader dat rekening houdt met biodiversiteit en klimaat is er evenmin.
5. Het te ruime kader van de FSC certificering en de zeer verouderde Gedragscode bosbeheer.

6. De perverse financiële prikkel die uitgaat van de subsidiëring van het gebruik van houtige biomassa als zogenaamd klimaatvriendelijke (of klimaatneutrale) energiebron.

Als respons op de grotere politieke nadruk op ondernemerschap en de markt heeft zich bij Staatsbosbeheer een omwenteling in het beleid voltrokken, waarbij het bosbeheer zich is gaan richten op de eisen van de hout- en de energiemarkt. Het tot dan toe gevoerde beleid van een meer natuurinclusief bosbeheer is radicaal verlaten en het personeelsbeleid is daarop aangepast.

Deze ingrijpende en fundamentele trendbreuk in het beleid had een intern karakter en heeft zich buiten het zicht van de Tweede Kamer voltrokken.

In feite is een situatie gegroeid waarin Staatsbosbeheer ten aanzien van het bosbeheer een verregaande vrijheid van handelen heeft en niet of nauwelijks aan controle is onderworpen.

Het beleid van Staatsbosbeheer mist derhalve een democratische legitimatie. De grote maatschappelijke weerstand tegen dit beleid is een belangrijk signaal dat SBB zijn eigen draagvlak, en in zijn kielzog het draagvlak van andere natuurorganisaties, aan het weggappen is.

Maatregelen:

1. verbied kaalkap van stukken bos als methode voor houtoogst of als verjongingsmaatregel;
2. verbied bewerken van bosbodems;
3. verbied de afvoer van biomassa uit het bos, met uitzondering van ecologisch verantwoorde afvoer van stamhout voor duurzaam gebruik;
4. verbied kap van bomen voor energiedoeleinden;
5. bevorder een meer natuur volgend bosbeheer.

En last but not least:

Zorg voor een onafhankelijke evaluatie van het rijksbeleid inzake SBB en een herziening van het convenant met het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Kaalkap en natuurvolgend bosbeheer

Bijdrage Jaap Kuper

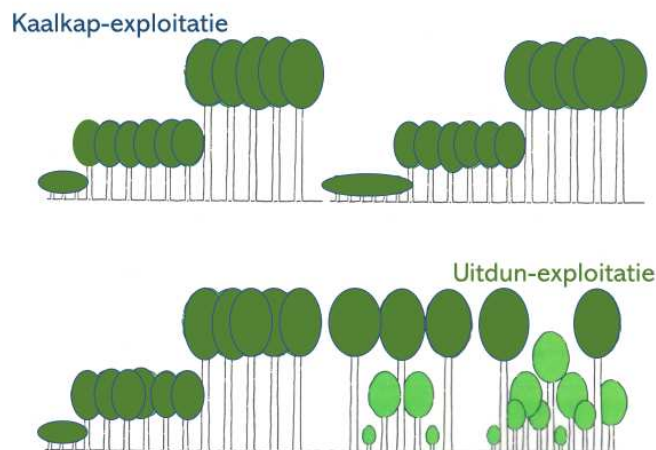
Noot vooraf: Dit betoog gaat over het **kaalkappen van bossen in het reguliere bosbeheer** voor houtoogst en her-aanleg van bos. Het gaat niet over de kaalkap die wordt toegepast in het kader van Natura2000.

Ook wordt ingegaan op **natuurvolgend bosbeheer**, de duurzame vorm van bosbeheer die een optimale balans bewerkstelligt tussen houtoogst, biodiversiteit, klimaatrobuustheid, CO₂-opslag, bodemvruchtbaarheid en esthetiek.

Vormen van bosexploitatie

Op dit moment worden er in Nederland twee vormen van bosexploitatie toegepast:

1. De **kaalkap-exploitatie**. Het complete bosesysteem wordt geveld. Door omwoelen van de bodem wordt daarna de ontwikkeling van nieuw bos op gang gebracht. Per jaar wordt zo circa 1000 hectare kaal gekapt en bewerkt.
2. De **uitdun-exploitatie**. Er wordt uitsluitend selectief uitgedund, nooit kaal gekapt. Het bos blijft permanent bos. Dit wordt ook wel natuurvolgend bosbeheer genoemd.

Kaalkap-exploitatie kan financieel niet uit en veroorzaakt verlies aan immateriële waarden

Bos is geen akkerbouwproduct, geen gewas. Het is veel meer dan dat. Het moet daarom niet akkerbouwmatig beheerd worden volgens de methode van kaalkap.

Bos zelf is nooit onrendabel, investeringen in bos vaak wél (vanwege de lange investeringsperiode).

Nadelen van kaalkap-exploitatie:

1. opbouw van financiële schuld op lange termijn;
2. verlies van de reeds spontaan gevestigde volgende generatie bos;
3. verlaging van klimaatrobuustheid;
4. verlies aan biodiversiteit;
5. verlaging van de hoeveelheid gebonden CO₂;

6. verlies aan bodemvruchtbaarheid;
7. verlies aan bosesthetiek.

Kaalkap is geen verantwoord bosbouwkundig handelen. Dat is wel vereist volgens art. 4.3.1 en art. 4.4.2.c en d van de Wet natuurbescherming.

Uitdun-exploitatie (natuurvolgend bosbeheer): bos blijft bos

Bos is de natuurlijke vegetatie in Nederland. Als we het bos vroeger niet gekapt hadden, stond nu op veruit de meeste plekken bos.

Als je bos uitdunt, vestigen zich spontaan jonge bomen in de ontstane ruimte. Dat gaat vanzelf. De natuur doet het werk. Bos blijft dan bos.

Hoe ouder bos wordt, hoe natuurlijker. Hoe natuurlijker het bos, hoe beter het scoort op exploitatieresultaat, biodiversiteit, klimaatrobustheid, en esthetiek.

Voordelen van uitdun-exploitatie:

1. verlaging van beheerkosten;
2. behoud van de spontaan gevestigde volgende generatie bos;
3. behoud van klimaatrobustheid;
4. toename van biodiversiteit;
5. behoud van de hoeveelheid gebonden CO₂;
6. toename van bodemvruchtbaarheid;
7. vergroting van de bosesthetiek.

Uitdun-exploitatie

DOEN:

- erkennen dat bos geen akkerbouw met bomen is;
- bos beheren als ecosysteem waar de natuurlijke processen het werk doen;
- bos van grotere waarde aan onze kleinkinderen doorgeven dan het bos dat aan ons werd overgedragen.

NALATEN:

- stop subsidie op exploitatie die het bosecosysteem vernielt en tot verliezen leidt;
- stop onnodige mobilisatie van CO₂ en mineralenverlies door bodembewerking;
- stop subsidie op biomassa die in het bosecosysteem behoort te blijven.

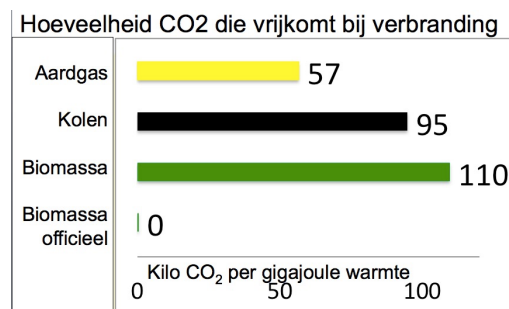
Biomassa en broeikasgas

Prof. Dr. Martijn Katan, biochemicus, Vrije Universiteit

Position paper voor Hoorzitting Bomenkap, Tweede Kamer, 3 juni 2019

Leidt het gebruik van biomassa tot minder uitstoot van CO₂? Dat valt uiteen in twee vragen: hoeveel CO₂ komt er bij vrij bij gebruik van biomassa, en tot hoeveel extra opname van CO₂ uit de atmosfeer leidt oogst van biomassa.

Hoeveel CO₂ komt er vrij bij energieproductie uit biomassa?

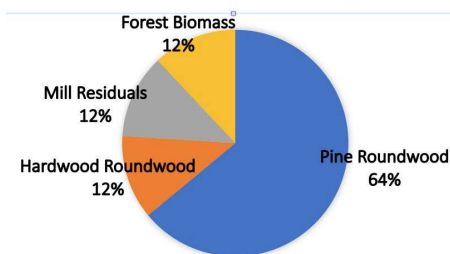

In hout zit veel CO₂. Daardoor leidt het produceren van een bepaalde hoeveelheid warmte uit biomassa tot twee keer zoveel CO₂-uitstoot als uit gas, en tot 15% meer uitstoot dan uit steenkool (figuur).¹ Ook vereist het verbouwen, drogen en vervoeren van biomassa meer energie dan van kolen of gas. Daardoor is de totale uitstoot bij biomassa meer dan drie keer zo hoog als bij gas, en meer dan 50% hoger dan bij kolen.²

Leidt inzet van biomassa tot extra opname van CO₂ uit de atmosfeer?

Biomassa voor elektriciteitscentrales wordt veel geïmporteerd uit de VS in de vorm van houtkorrels (wood pellets). Die worden grotendeels gemaakt van boomstammen: 64% uit stammen van vurenhout en 12% uit hardhout (figuur).³ Houtafval en zaagsel spelen nauwelijks een rol, daarvan is er te weinig om aan de vraag te voldoen.

Waar worden wood pellets van gemaakt?

De groeiende vraag naar biomassa leidt tot kappen van grote oppervlakten aan bos, waaronder oerbos (hardhout). Gaan boscijdegenaren die bomen volledig vervangen door nieuwe boomjes? Dat hangt af van de concurrerende bestemmingen voor de grond, verwachtingen over houtprijzen en houtsubsidies, bereidheid tot lange-termijn investeringen enz. De economische wetenschap

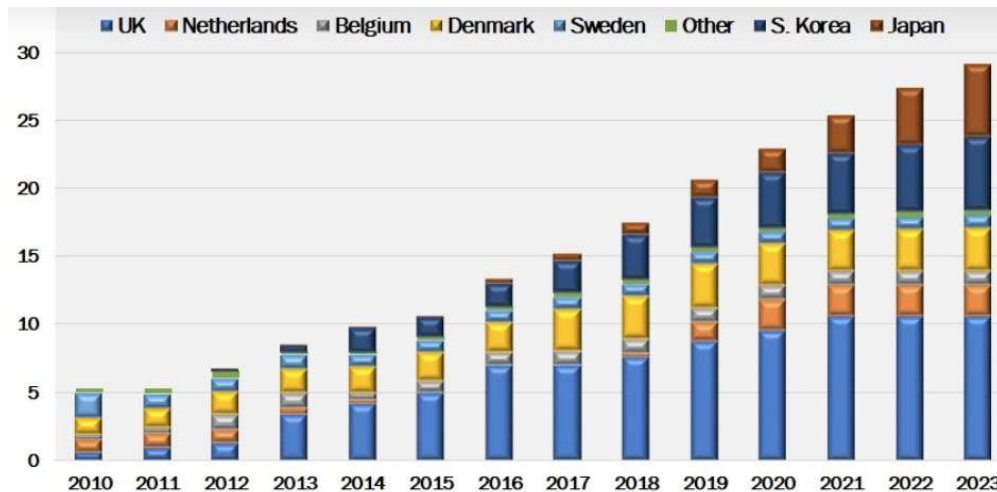
kan niet voorspellen wat die boscijdegenaren gaan doen. Wat we wel weten is dat zelfs bij 100% herplanting het 20-100 jaar duurt voor de stekjes zo groot zijn, dat ze de door onze centrales uitgestoten CO₂ weer hebben opgenomen. De extra CO₂ t.g.v. biomassa blijft dus tot 2050 of 2100 in de lucht en verergert de klimaatcrisis.

De fictie: biomassa is klimaatneutraal

Volgens internationale verdragen neemt het CO₂-gehalte van de lucht niet toe bij stoken van biomassa. Daarom geldt biomassa als klimaatneutraal.⁴ Dat klopt als het gaat over houtafval dat anders toch langs de kant van de weg wordt verbrand. De wereldwijde industriële vraag naar houtkorrels (pellets) is echter sinds 2010 verviervoudigd, van vijf naar twintig miljard kilo en groeit verder door (figuur).⁵

Industriële vraag naar houtpellets, megaton per jaar

Die groei komt niet uit zaagsel, takken of dode bomen. Daarvan is er te weinig en het werkt niet efficiënt. De groei komt uit het machinaal oogsten en verwerken van complete bospercelen.⁶ Voordat die weer zijn aangegroeid zijn we 20-100 jaar verder. Daarom is ‘klimaatneutraal’ een fictie; net zo’n fictie als de internationale afspraken dat CO₂ van vliegtuigen niet meetelt. Als we op grond van een fictie het stoken van biomassa stimuleren, zouden we mensen ook moeten stimuleren om het vliegtuig te nemen in plaats van de trein!

Conclusie

Tussen nu en 2050 leidt vervangen van kolen en gas door biomassa tot een forse toename van de hoeveelheid broeikasgas in de atmosfeer.

¹ RVO (2017). NL lijst van energiedragers en standaard CO₂ emissiefactoren.

² Stephenson & Mackay (2014). Life Cycle Impacts of Biomass Electricity in 2020. UK Department of Energy. Fig 8: Energy input requirement 20-60% voor biomassa, 2-7% voor fossiel. $(110/0.60)/(57/0.96) = 308\%$.

³ Fig 7 in Walker, S. (2015). An Analysis of UK Biomass Power Policy, US South Pellet Production and Impacts on Wood Fiber Markets: Prepared for the American Forest & Paper Association. RISI, Boston.

⁴ Searchinger, T.D. et al. (2009). Fixing a Critical Climate Accounting Error. *Science* 326, 527–528.

⁵ Walker, S., and Strauss, W. (2019). 2019 wood pellet markets outlook. Canadian Biomass magazine.

⁶ European Academies Science Advisory Council EASAC (2017). Multi-functionality and sustainability in the European Union’s forests. pp. 22-24. www.easac.eu/projects/details/multi-functionality-and-sustainability-in-the-european-unions-forests/

Zie ook Burned. <https://vimeo.com/318502419> en Zembla 22 mrt 2017: Bos als brandstof. www.npo.nl/Zembla/22-03-2017/VARA_101382224.